

AİLE YAPISINDA YAŞANAN ÇÖZÜLME VE UZUNKÖPRÜ ÖRNEĞİ¹

DISINTEGRATION OF THE FAMILY STRUCTURE AND CASE OF UZUNKÖPRÜ

Ayşe Nur ÇİFTÇİ*

Geliş Tarihi: 19.12.2022
(Received)

Kabul Tarihi: 04.07.2023
(Accepted)

ÖZ: Tarım toplumunda yaygın olan geleneksel geniş aile, Endüstri Devrimi sonrasında sanayileşmiş toplumlarda yerini çekirdek aileye bırakmıştır. Toplum için temel birim olan aile, 1950'lerden bu yana ise yeni bir kriz yaşamaktadır: Çözülme. Çekirdek ailenin parçalanmasıyla ailede çözülme başlamıştır. Parçalanmış aileler, boşanma oranlarında yaşanan artışla oluşmuştur. Bu aileler tek ebeveyne sahip olunan, genelde de anne ve çocuktan kurulu olan yapıdadır. Tek ebeveynli parçalanmış aileleri aynı zamanda bekâr ebeveyn ailesidir. Bekâr ebeveyn ailesinde kaynak 1950'lerden itibaren boşanma iken, 1970'lerden itibaren gayrimeşru doğumlar olmuştur. Bu durum aile yapısında daha da tahripkâr etkilere yol açmaktadır. Boşanmada ebeveynlerin ayrılığı varken gayrimeşru doğum durumunda babasızlık sorunu yaşanmaktadır. Yasal düzenlemeler, evlatlık edinmenin kolaylaşması ve taşıyıcı anne kullanımının yaygınlaşması, son yıllarda tek ebeveynli aileler içerisinde bekâr baba ailelerinde de belirgin artış yaşanmasına yol açmaktadır. Kısacası çok çeşitli tiplere ayrılan birbirinden çok farklı olan, özünde iki karşı cinsiyette ebeveyn ile şekillenmemeye ortaklığında birleşen aile yapılarıyla karşılaşmaktadır. Türk toplumu da aile yapısında görülen çözülmeye direnç göstermekte son yıllarda zorluk yaşamaktadır. Bu çalışmada da Uzunköprü ve Uzunköprü'nün içinde yer aldığı daha büyük beş coğrafi birim için aile yapısında yaşanan çözülme analiz edilmiştir. Aile yapısındaki çözülme, 2014 ile 2021 yılları arasında yaşanan değişimin analiziyle gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, ilçe düzeyinde Uzunköprü'den ülke düzeyinde Türkiye'nin tamamına kadar beş coğrafi düzeyde de ailenin çözülme sürecinde olduğunu göstermektedir. Geniş aileler ile çekirdek aileler azalırken, tek ebeveynli aileler ile aile olmayan hanelerde belirgin artış yaşanmaktadır. Tek ebeveynli aileler içerisinde özellikle bekâr baba ailelerinde dramatik artış görülmektedir. Bütün bu bulgular, Türk toplumunda ailede yaşanan çözülme sürecinin gelişmiş Batı toplumlarıyla örtüştüğünü göstermektedir. Batı toplumlarında sosyal sorun haline dönüşen çözülen aile yapısının Türk toplumunda da derinleşmemesi için aileyi güçlendirici politikalara acil ihtiyaç olduğu sonucuna varılabilir.

¹Bu çalışma Trakya Üniversitesi tarafından 3-4-5 Kasım 2022 tarihlerinde Uzunköprü/Edirne'de düzenlenen "Uzunköprü Sempozyumu-Her Yönüyle Uzunköprü" isimli ve temalı ulusal sempozyumda sözlü olarak sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve geliştirilmiş halidir.

*Dr., Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, draysenurciftci@gmail.com,
ORCID: 0000-0003-0928-644X.

OPEN ACCESS

© Copyright 2023 Çiftçi

Anahtar Kelimeler: Çözülen aile, bekâr anne / baba ailesi, sosyal politika, sosyal çalışma, Uzunköprü.

ABSTRACT: The traditional extended family, which is common in agricultural society, has left its place to the nuclear family in industrialized societies after the Industrial Revolution. The family, the basic unit of society, has been experiencing a new crisis since the 1950s: disintegration. With the disintegration of the nuclear family, the family began to dissolve. Broken families have been created by the increase in divorce rates. These families are structured around a single parent, usually consisting of mother and child. Single-parent broken families are also single-parent families. While the cause of the single parent family has been divorces since the 1950s, illegitimate births have become the main cause since the 1970s. This situation causes even more destructive effects on the family structure. While there is separation of parents in divorce, there is a problem of paternity in case of illegitimate birth. Legal regulations, facilitation of adoption and widespread use of surrogate mothers have led to a significant increase in single father families among single-parent families in recent years. In short, family structures that are very different from each other, which are divided into many types, and which are united in an unformed partnership with parents of two opposite sexes, are encountered. Turkish society has also been having difficulties in recent years in resisting the disintegration seen in the family structure. In this study, the disintegration in the family structure is analyzed for the five larger geographical units in which Uzunköprü takes part of. The dissolution in the family structure was carried out by analyzing the change experienced between 2014 and 2021. The findings show that families are in the process of disintegration at all five geographical levels, from Uzunköprü at the district level to the whole of Turkey at the country level. While extended families and nuclear families are decreasing, there is a significant increase in single-parent families and non-family households. In single-parent families, there is a dramatic increase especially in single-father families. All these findings show that the disintegration process in the family in Turkish society coincides with the developed Western societies. It can be concluded that there is an urgent need for policies to strengthen the family so that the dissolved family structure, which has become a social problem in Western societies, does not deepen in Turkish society. In addition, the interest in this subject in the national literature is extremely limited and more original research is needed.

Key Words: Disintegrating family, single mother/father family, social policy, social work, Uzunköprü.

EXTENDED ABSTRACT

Family is considered as the building block of society, like the cell in biology. From the Neolithic age to the Industrial Revolution, the traditional extended family formed the widespread and dominant family. Migration from rural to urban areas with the Industrial revolution brought with it a new family form called nuclear family in cities. Thus, the traditional extended family turned into a common and dominant family form in the countryside while the nuclear family became dominant in the city. With the spread of industrialization, this dual family structure spread throughout the world. In the industrialized Western societies, the extended family left its place to the nuclear family to a large extent because the weight of rural population has decreased to 3% in some Western countries. The family structure of these developed countries, which have the characteristics of an Advanced

Industrial Society, began to deteriorate since the 1950s.. Just as the First Industrial Revolution began in England, the deterioration of the family first began in American society. Broken families began to take the place of nuclear families day by day. This situation later spread to Western European countries.

Broken families have been on the agenda of American society as a new family type with the increase in divorce since the 1950s. It was in the format of a single-parent family consisting of a mother and children, and fatherlessness was at the forefront. In fact, fatherlessness and single-parent family formation existed before the 1950s. However, the reason for its formation was largely based on the increase in paternal deaths due to wars. From the 1950s onwards, this time divorce became the main source of single-parent family formation. By the 1970s, the boom in the illegitimate births, apart from divorce, also affected the formation of a single-parent family. Thus, single mother families increased day by day and started to take the place of the nuclear family. While the nuclear family is still the most common form of family today, there is an increasing risk that single-parent families will become dominant in the near future. Single-mother families are in financial impossibility compared to dual-parent families. The impact of the feminization of poverty is as great as the inability to share parental responsibilities. However, the majority of single-mother families are not below the poverty line. Intense state support for redistribution of income, especially in European countries, significantly reduces the risk of poverty.

In the recent past, single father families have been added to the families of single mothers, which have made a leap with the increase in divorce and illegitimate births. Single father families were originally formed by fathers who demanded the custody of their children after divorce. Later, with the facilitation of adoption and the practice of surrogacy, single father families became common among never married men. These options are chosen by heterosexual men and homosexual men who do not choose to marry. The legalization of same-sex marriage in Western societies, or the establishment of illegal marriages with legal convenience, such as inheritance law, brought up another family structure. A new type of family that is not like the classical nuclear family consisting of mother and father, but a New family structure that consists of more than one parent.

Turkish society is a society that is integrated with the rest of the world. Industrialization and the increasing weight of the service economy and the rapid increase in urbanization rates have caused the traditional extended family to be largely replaced by the nuclear family in the recent past. However, the dissolved family forms in Western societies are also spreading among the Turkish society day by day. What is seen in Turkish society is in the form of single parent families resulting from divorce as classical fragmented family forms. The fact that same-sex marriages are not legally or unofficially allowed yet, prevents the formation of Western world style of families like same-sex couples or families of single fathers formed through adoption or surrogate mothers. Although single-mother families still constitute the predominant segment among single-parent families, the increase in single-father families is significant. In addition, the weight of shared households formed by single-person households and those living in the same house, who do not have family ties, is gradually increasing. The contraction in expanded and nuclear families is experienced much faster, especially in nuclear families with children. In short, while the tendency to marry is decreasing, the tendency to have children among married people is also decreasing and the divorce is on the

rise. In the study, the years 2014 and 2021 were compared between Uzunköprü, Edirne, Thrace, Western Marmara and Turkey as five regional units. In general, the rise of the dissolved family was confirmed in all regional units except for minor deviations. The dramatic increase in the single father family within the dissolved family is also frightening.

1. GİRİŞ

Aile, her toplum için temel yapı taşı olma özelliğine sahiptir. Bu özelliği, aynı zamanda ailenin bir birim olarak toplumun da prototipi olmasını beraberinde getirmektedir. Pek çok fonksiyona sahip olan bu birim, nesiller arası kültür aktarımıyla toplumların sürekliliğini sağlar. Üyelerine psikolojik, fizyolojik, sosyal ve ekonomik açıdan doyum sağlayan bu sosyal kurum, böylece bireyin toplumdaki soyutlanmasına, toplumsal kurallara uymamasına da engel olur. Aile kurumu böylece nesiller arası kültür aktarımı sağlarken hem de bireyin pek çok ihtiyacını da temin ettiğinden, bireylerin yaşadıkları topluma uyum sağlayarak aidiyet şuurunu kazanmalarını ifade eden sosyalleşmeyi de sağlamış olur. Kısacası sosyal bütünleşmenin tesisi, güçlü aile kurumuyla mümkündür. Sosyal çözülmeyle aile kurumundaki çözülmeyle başlayacaktır.

Aile yapısı binlerce yıllık süreçte ve toplumlar arasında değişiklik gösterebilmiş, dönüşüme uğrayabilmiştir. Örneğin geleneksel tarım toplumunda yaygın olan aile tipi geniş aile iken, Endüstri devrimiyle kentlere yerleşen yeni aileler bu defa çekirdek aileye dönüşmüştür. Toplumlarda görülen aile tiplerindeki ayrışma da genelde toplumların ekonomik yapılarındaki farklılaşmayla örtüşmektedir. Ancak 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan, ailenin dönüşümü yerine ailenin çözülme süreci içerisine girmesidir. Ailenin dönüşümü yerine çözülme süreci içerisinde olduğu sonucuna ise bu kurumun ana aktörlerini oluşturan evlilik bağıyla bağlı çiftlerin varlığıyla ulaşılmaktadır. Geleneksel geniş aile ile çekirdek aile arasındaki en temel farklılık ebeveynlerin durumuyla değil, çocukların medeni durumuyla ayrılmaktadır. Şayet aile anne ve babanın yanı sıra bekâr çocuklar ile evli erkek çocuklarının yeni kurdukları aileleriyle birlikte anne-baba ve kardeşlerinin yanında yaşamaları söz konusuysa geleneksel geniş aile olurken, anne ve babanın yanında sadece bekâr çocuklar mevcut oluyorsa bu defa çekirdek aileye dönüşüm söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla her iki ailede de çift ebeveyn ailesi özelliğinin muhafaza edildiği görülmektedir. Hâlbuki günümüzde, daha önce en azından bilinen tarihte hiç görülmediği yaygınlıkta çift ebeveynlikten tek ebeveynliğe doğru hızlı bir geçiş yapılarak ailenin çözülme sürecine girdiği görülmektedir. Yani risk, temelde evliliklerin son bulması veya hiç gerçekleşmemesi sebebiyle oluşmaktadır.

Başta gelişmiş Batı toplumlarında olmak üzere giderek dünyanın tamamını etkisi altına almaya başlayan ailenin çözülme süreci, Türkiye’de de giderek artan şekilde etkilerini göstermektedir. Bu çalışmanın amacı da Edirne’nin Uzunköprü ilçesinde 2014-2021 yılları arasında boşananların nüfus içindeki ağırlıklarında yaşanan değişim ile aile türlerine göre hanelerin dağılımlarında yaşanan değişimi

analiz ederek ailede çözülme sürecinin neresinde olduğunu tespit etmeye katkı sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda ilçe düzeyinde Uzunköprü; bünyesinde yer aldığı düzey 3'te Edirne, düzey 2'de Trakya, düzey 1'de Batı Marmara ve en üst ölçekte de Türkiye bütünündeki değişimle karşılaştırmaya tabi tutulmaktadır. Ayrıca çalışmada ulusal ve uluslararası literatürden de yararlanılarak dünya ve Türkiye örneklerinin aktarımı da özetlenerek gerçekleştirilmiştir.

2. AİLE KURUMUNDA ÇÖZÜLME: ÇÖZÜLMÜŞ AİLE TÜRLERİ

Toplumlar arasında farklılık göstermekle birlikte aile kurumunda çözülme sürecinin yaşanması ve ailenin geleceğiyle ilgili belirsizlik konusunda sosyal bilimciler hemfikirken, ailenin gelecekte de insanoğlunun hayatını bir şekilde etkileyeceği konusunda da yine herkesin hemfikir olduğu görülmektedir (Duman, 2012: 19, 35). Tezat gibi görülen bu durum, temelde aile yapısında yaşanan değişimin hız kazanmasına karşılık red edilen bir kurum olmamasından ileri gelmektedir. Batı dünyasında aileyle ilgili görüşler, klasik çift ebeveynli aileden tek ebeveynli aileler ile aynı cinsiyetten (eşcinsel ebeveynlere dayanan) çift ebeveynli ailelere doğru önemli ölçüde değişim göstermektedir. Taşıyıcı annelik mekanizmasının kullanımının yaygınlaşması, ailenin anlamı konusunda da geleneksel sosyal görüşlere meydan okunmasını desteklemektedir (Pereira ve Beztriz, 2022).

Aile kurumunun gelecekte de varlığını sürdüreceği konusunda oluşan genel kanaate rağmen aile ve evliliğin modern dünyada kutsiyetini kaybederek seküler bir karakter kazanmaya başladığı ve bu sebeple de ailenin böylece çözülme sürecine girdiği de ifade edilmektedir. Modernleşmenin sonucu olarak sekülerleşmenin olduğu, sekülerleşmeyle de mikro toplum özellikli aile ve akrabalık sisteminin birlik ve bütünlüğünün ortadan kalkarak aile içi rollerde yapı ve anlayış değişikliğine gidilirken ailenin kültür aktarımı fonksiyonunu da yitirdiği savunulmaktadır. Bu yitirişteyse: 1) bireyselleşmenin, 2) değerler sisteminde yaşanan aşınmanın, 3) özel alandaki mahremiyetin bireysel özgürlükle eşleştirilerek ön plana çıkarılışının, 4) kadınların daha fazla eğitim alışlarının, 5) kadın-erkek eşitliği tartışmalarının popüler hale gelişinin, 6) kadınların emek piyasasında daha fazla yer alışlarının, 8) eşlerde aranan özelliklerin manevilikten çıkıp zenginlik, fiziksel çekicilik gibi maddi şekle dönüşümünün etkili olduğunu iddia edilmektedir (Öz, 2019: 801-831). Türkiye için yapılan bu savunumla benzer şekilde sekülerleşmeyle bireyciliğin ve kendini gerçekleştirme içeren gelişimsel idealizm ile birlikte İran'da da çocuk sayısında düşüşün, evlenme yaşında yükselişin ve boşanma oranında muazzam artışın yaşanmasıyla sonuçlanan bir sürecin varlığına işaret edilmektedir (Aghajanian, 2013).

Modernleşmeyle birlikte artan bireyselleşme, bireylerin aileye karşı mesafeli duruş göstermelerine, istikrarsız birliktelikler yaşamalarına ve ailenin içerisinde yer alan değerleri yok saymalarına da yol açmaktadır. Böylece güvene dayanan uzun

sürelî evlilikler azalarak ailenin modası geçen ve kısa süren modası geçmiş bir kurum olarak algılanmasına sebep olmaktadır. Bu da aileye güveni sarsarken evlilik içerisindeki rol ve sorumluluklarda da belirsizliği beraberinde getirerek modern ailenin risk altında olmasına yol açmaktadır. Aile kurumu da bireysellik, güvensizlik ve belirsizlikle risk altına girmektedir (Beyaz Özbey, 2020: 1738-1739). Bireysellik açısından bakıldığında, geleneksel ailede anneliğin kadının en güçlü yönü olmasına rağmen günümüzde çocuk sahibi olmak; kariyere engel olan, fiziki deformasyona yol açan ve yoğun sorumluluklara sebebiyet veren bir durum olarak algılanmaktadır. Yine evliliğe adım atarken verilen ömür boyu sözü, çocuk sahibi olma sorumluluğu, aile içerisindeki görev ve sorumluluklar, güncel birlikteliklerde taraflar açısından bağlayıcılığı yüksek ve ürküten durumlar olarak algılanmaktadır (Beyaz Özbey, 2020: 1745).

Bireylerin kendi çıkarları doğrultusunda karar almaları giderek daha meşru hale gelirken, çocuklu çift ebeveynli ailelerden tek ebeveynli aileye dönüşüm de bilinçli bir seçim haline gelmiştir. Boşanmanın yaygınlaşması, tek ebeveynli aile olmanın yol açtığı damgalanmayı da azaltarak olağanlaştırırken, 1960'lardan sonra hız kazanan boşanmada mutsuz evliliklerin çocuğun iyiliği için sonlandırılması ve ebeveynlerin bir arada kalmamaları konusunda oluşan kabulün giderek artan kitleler tarafından kabulü söz konusudur. Boşanma oranlarındaki artışla tek ebeveynli aile olmanın damgalayıcılığındaki azalış, muhtemelen evlilik dışı çocuk doğurmada da artışı destekleyici etki göstermiştir (Bumpass, 2004: 214). Bu arada boşanmanın çocuklar üzerinde yol açtığı olumsuz etkilerle boşanmanın mutsuz evlilik içerisinde çocukların yaşamlarını sürdürmesine göre çok daha iyi bir yaşam ortamı sağlayacağına dönük söylemlerin yanlışlandığı çalışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır (Guidubaldi ve Perry, 1985; Yu vd, 2010; Amato vd, 2020). Ayrıca Usdansky (2009), 1900-1998 arasındaki çalışmaları analiz ettiği çalışmasında gayrimeşru doğumların Amerikan toplumu tarafından boşanmada olduğu gibi fiili bir kabul olmayıp gerçeklik özelliği gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Diğer bir deyişle olağanlaşan ve toplumun normal olarak kabul ettiği bir durum olmaktan öte, bir gerçeklik olarak toplumda yayılmış konumdadır. Ancak yeni aile yapısı içerisinde evlilik kadar boşanma da olağanlaşmaktadır. Aile içerisinde eşler ve çocukların beklenti ve sorumluluklarında da değişim yaşanmakta olup, bireyciliğin kolektif bakış açısının yerine geçiyse modern dünyadaki yeni ilişki örüntüsü haline gelmektedir. Ailenin yeni görünümündeyse boşanmanın yaygınlaşması, evlilik dışı birlikteliklerde ve evlilik dışı birliktelikler içerisindeki doğumlarda artışın yaşanması, evlilik öncesi dönemde birlikte yaşamının bir deneysel dönem olarak kabul edilişi ve bekâr kalmanın evliliğin alternatifi olarak görülüşü vardır (Aktaş, 2015: 436-437).

Aktaş (2015: 437) kadının emek piyasasına girişindeki artışın ekonomik bağımsızlığa yol açtığını, ekonomik bağımsızlığın da daha kolay boşanmaya sebep

olduğunu savunmaktadır. Artan kadın istihdamı, daha iyi olanak sağlamak adına tek çocuk sahibi olma eğilimini yükseltmekte, kadın-erkek ilişkilerinde bireyciliği öne çıkartmakta, ev içi yaşamda bile ayrı odalarda bireyselleşmenin öne çıkışına yol açmakta ve kişisel özerkleşmenin yaygınlaşmasını beraberinde getirmektedir. Medyada anne-baba ve çocuklarla ortak faaliyetlerde bulunma söylemleriyle örneğin hafta sonu baba ve çocukların sportif faaliyetlerde bulunması gibi geleneksel yapıda görülmeyen ayrılmış uygulamaların yayılması da bu süreçte görülmektedir. İngiltere’de yöneticiler üzerinden gerçekleştirilen bir araştırmada, yönetici kadınların %10’u boşanmış ve %29’u da bekârken erkeklerdeki bekâr ve boşanmışların oranının %3’le sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Yönetici kadınların eşlerinin %90’ı çalışırken erkek yöneticilerin eşlerindeyse bu oran %25’le sınırlıdır. Erkeklerin işyerinde sadece işleriyle zihinleri meşgulken, kadın yöneticilerin aynı zamanda evdeki sorumluluklarını da düşünmek zorunda kaldıkları tespiti yapılmıştır (Adak, 2007: 145). Bu örnekte de görüleceği gibi kadınların kariyer sahibi oluşlarıyla boşanmış olma veya bekâr kalma olasılıkları, özellikle iş-yaşam dengesi gerekçesiyle artmaktadır. Zamanının büyük bölümünü kariyerine yönlendirmek istediğinde kadın, eş ve anne olmayı ötelemekte veya sonlandırmayı tercih edebilmektedir.

Avustralya’nın esas alındığı bir çalışmada, kadınların tam zamanlı bir işte çalışması ile boşanma olasılığı arasında pozitif yönlü ilişkinin olduğu tespit edilmiştir (Austen, 2004). Bir diğer çalışmadaysa Rogers ve Deboer (2004) gerçekleştirdikleri geniş katımlı alan çalışmasında evli kadınların gelir artışıyla evlilik içerisindeki mutluluklarının arttığını, ancak erkeklerin eş gelirindeki artıştan ciddi ölçüde etkilenmediğini tespit etmiştir. Evli kadınların gelirinde yaşanan artışın boşanma oranı üzerinde etkili olmamasına karşılık, evlilik içindeki mutluluğunu arttırması sebebiyle dolaylı olarak boşanma riskini düşürdüğünü de tespit etmiştir. Boşanmanın gelir kaybı riskinin tespitine yönelik gerçekleştirilen bir çalışmada da kadınların içinde bulunduğu riskin erkeklerin karşı karşıya kaldığı riskin neredeyse üç katı olduğu sonucuna varılmıştır (Light ve Ahn, 2010).

Toplumsal cinsiyet eşitliğinde en eşitlikçi coğrafi alanı oluşturan İskandinav ülkeleri içerisinde yer alan Finlandiya için gerçekleştirilen bir çalışmadaysa, kocanın gelirinin yüksek olmasının boşanma riskini azaltmasına karşılık, karısının gelirinin kocasından yüksek olmasının boşanma riskini arttırdığı tespiti yapılmıştır (Jalovaara, 2003). Kalmijn vd (2004), kadınların ücretli çalışması gibi ekonomik etkenleri boşanma üzerindeki arttırıcı etkisinin, geleneksel toplumsal cinsiyet tutumuna sahip çiftler arasında geçerli olduğunu tespit etmiştir. Dindar kadınların boşanma olasılığının düştüğü, evlilik öncesi beraber yaşamının boşanma olasılığını arttırdığı sonucuna varmıştır. Küçük çocuk sahibi olmanın boşanmayı erteleme yoluna gidilmesine sebep olduğunu, büyük çocuğu olanlardaysa babalar açısından sosyal anneler açısındansa ekonomik maliyetin düşüşüne yol açması sebebiyle

boşanma olasılığını arttırdığını tespit etmiştir. Kadın özgürlüğü gruplarına katılım, kızlık soyadını kullanma, aşırı sol siyasi partilere oy verme gibi geleneksel toplumsal cinsiyet tutumuna sahip olmayanlarda özgürleştirici normların, geleneksel toplumsal cinsiyet tutumlarına sahip kadınlara göre %52 daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla kadınların ekonomik özgürlüğe sahip oluşlarının boşanmayı arttırıcı etkileri, geleneksel kadınlar açısından önem taşımaktadır. Hollanda için yapılan bu çalışmanın uluslararası literatürden oldukça yoğun destek bulduğu ve ABD başta olmak üzere pek çok farklı ülkeden de öncül çalışma bulgusu olarak teyit edildiği de görülmektedir.

Gonzales ve Viitanen (2009) Avrupa'yı temel alarak gerçekleştirdikleri çalışmada, 1950-2003 arasında 18 Avrupa ülkesinde boşanma yasalarındaki değişikliklere dayalı analiz gerçekleştirmişlerdir. Elde ettikleri bulgular, Avrupa'daki söz konusu on sekiz ülke çerçevesinde gerekçesiz veya tek taraflı boşanmaya dönük boşanmayı kolaylaştırıcı düzenlemelerin, boşanma oranlarını arttırıcı etkiye sahip olduğunu desteklemektedir. Boşanmayı kolaylaştırıcı yasal düzenlemelerin boşanma oranlarında binde 6 civarında bir arttırıcı etkisi olduğu tespiti de çalışmada yapılmıştır. Kolaylaştırıcı yasal düzenlemelerin boşanma üzerindeki etkisinin aynı zamanda kalıcı özellik gösterdiği de çalışmada elde edilen bir diğer bulgu olarak görülmektedir. Amato (1996) çalışmasında boşanmanın nesiller arası aktarımının mevcut olduğunu, özellikle kadın eşin ailesi ile her iki eşin ailelerinin boşanmış olma durumlarının, boşanmayı arttırıcı etkiye sahip olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca Whitton vd (2013) çalışmalarında, daha önce boşanmış bireylerin oluşturduğu evliliklerde, evlilik kalitesinde yaşanacak düşüşün boşanmaya yönelmede ilk evliliklerini yapan çiftlere göre daha yüksek etkiye sahip olduğu sonucuna varmıştır. Diğer bir deyişle ikinci evlilik ailelerinde evliliğe olan bağlılık daha düşük olup, ilk evliliklerini yapan ailelere göre boşanmaya yönelimlerinin çok daha kolay olduğu bir yapı mevcuttur. Buradan hareketle de hem boşanmış aile geçmişinin hem de geçmiş boşanma deneyiminin aileye olan güven, bağlılık ve evliliği koruyup sürdürme isteğini azalttığı sonucuna varılabilir.

Axinn ve Thornton (1992) ABD'ndeki verilere dayanarak gerçekleştirdikleri çalışmalarında, evlilik öncesi birlikte yaşamının evlenme eğilimini azaltırken boşanmayı kabullenip olağanlaştırdığını tespit etmiştir. ABD'ne yeni evlilerin üçte ikisinin ilk evliliklerinden önce birlikte yaşadıkları görülmektedir (Manning ve Cohen, 2012: 377). Tach ve Halpern-Meehan (2012) ise çalışmasında evlenmeden önce birlikte yaşayan veya yaşamayan kadınların, evlilikteki kalitesizlik karşısında boşanmayı tercih etmelerinde anlamlı bir farkın olmadığını, ancak gayrimeşru doğum yapmış kadınlarda bu eğilimin daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kupernerg (2014)'in çalışmasında da evlenmeden önce birlikte yaşama ile boşanma riski arasında pozitif ilişkinin olduğunu ve bu farkın yaşa göre daha da arttığını tespit etmiştir. Rosenfeld ve Roesler (2018) ise çalışmalarında boşanma riskinin

evlenmeden önce kadının başka erkekle birlikte yaşaması durumunda, kendi kocasıyla evlenmeden önce birlikte yaşayanlara göre belirgin şekilde yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Özetle evlilik öncesi birlikte yaşama deneyimlerinin de boşanmayı kolaylaştırıcı etkiye sahip olduğu sonucuna çok sayıda çalışmada varılmıştır.

Erkal (1984: 314) çözülen aileyi dul eş ve çocuklardan kurulu olan parçalanmış aile ile gayrimeşru çocuklarla annelerinden oluştuğunu ifade ettiği tamamlanmamış aile olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Bu klasik yaklaşım uzun yıllar boyunca geçerli olsa da günümüzde alt ayrımlara ayrılarak saçaklanmaya başlamıştır. Bekâr ebeveyn olma durumu boşanma, ölüm, ayrı yaşama gibi durumlarda gerçekleşmekte olup, evlat edinme veya planlanmamış gebelik durumunda tek ebeveynliği tercih etmedeki istisnalar dışında genellikle planlanmamıştır (Aydiner Boylu ve Öztop, 2013: 209). 1930’lu yıllardan itibaren gündeme gelen “babasız yıllar” ifadesi, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında savaşa ölen erkeklerin ardından gerçekleşerek anneler tarafından yetiştirilen yetim çocuklarla kurulu tek ebeveynli aileleri gündeme getirmiştir. Sonraki yıllardaysa babasızlık, bu defa süratle artan boşanmalar sebebiyle artış gösterirken baba ve çocuk arasındaki kopukluğu ifade etmek için babasızlık kavramı kullanılır olmuştur. Özetle 1950’lere kadar ölüm sebebiyle dul kalma kaynaklı tek ebeveynli ailelerin yaygınlığı söz konusuysa 1950’lerden sonraysa tek ebeveynli ailelerde boşanmanın belirleyiciliğiyle karşılaşmıştır (Coşan, 2018: 264-265).

Tek ebeveynle yaşayan çocukların olduğu aile olan tek ebeveynli aile oluşumunda ebeveynlerden birisinin ölümü, uzun süreli veya süresiz yokluğu, boşanma ve kişisel tercihlerin etkili olduğu görülmektedir. Tek ebeveynli aileler ebeveynlerin bir arada bulunduğu ailelere göre daha duygusal yapıda olup, sosyal, ekonomik ve psikolojik yönden farklılaşmış konumdadır. Dünyada ve Türkiye’de boşanmadaki yaygınlaşma ise, sanayi ve sanayi ötesi toplumun artık karakteristik özelliği durumuna gelmiş olup ağırlıklı olarak anne ve çocuklardan oluşan bir aile formuna yol açmıştır (Atıla Demir ve Genç Çelebi, 2017: 113). Çözülen aile türlerindeki çeşitlenme, bekâr anne veya bekâr baba ile çocuklardan oluşan tek ebeveynli ailelerden sonra paylaşımlı tek ebeveynli ailelerin de yeni bir aile türü olarak oluşumuna yol açmıştır. Bu çözülen aile türünde çiftler boşandıktan veya ayrıldıktan sonra ortak hanede paylaşımlı olarak ikamete devam etmektedirler. Böylece ayrılan çiftlerin çocukları hergün anne ve babalarıyla birlikte zaman geçirebilmektedir. Bu yeni trendin yaygınlaşma sebebi tam olarak bilinmese de İsveç’te babalara aylarca ebeveyn izni verilmesinin ve ayrılıklarda ortak velayetin temel velayet şekline dönüşümünün katkısı üzerinde durulmaktadır. İsveç’e bakıldığında bu tür ailelerin tek ebeveynli aileler içindeki ağırlığı 1992-2012 arasında %4’ten %35’e sıçramış durumdadır. Bu çözülen aile türü İsveç’le de sınırlı olmayıp, Norveç, Danimarka, Hollanda, Belçika, İngiltere ve İtalya’da da

görülmektedir (Nieuwenhuis, 2021: 560). Çözülen aile türlerindeki çeşitlilik her geçen gün artmaktadır. Pek çok alt ayrımlara ayırmak mümkün olmakla birlikte, günümüzde başlıca çözülen aile türlerini dört başlık altında şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. **Bekâr anne ailesi:** Boşanma, ebeveyn ölümüyle dul kalış veya gayrimeşru doğumla oluşabilmektedir. Çözülmüş aileler içerisinde en sık bilinen ve yaygınlığa sahip olan aile türü özelliğindedir. Aynı zamanda en azından şimdilik küresel ölçekte yine en yaygın görülen çözülmüş aile türü olmaya devam etmektedir.
2. **Bekâr baba ailesi:** Ağırlıklı olarak boşanma ve annenin ölümüyle oluşan baba ve çocuklardan kurulu olan çözülmüş aile türüdür. Geçmiş yıllarda bekâr anne ailesinin aksine son derece sınırlı sayıda bekâr baba ailesi mevcutken, günümüzde giderek yaygınlaşmakta ve çözülmüş aileler içerisinde de ağırlığını arttırmaktadır. Boşanma ve dul kalma dışında günümüzde bekâr baba ailelerinin kuruluşundaki sebepler arasında evlat edinme ve taşıyıcı anne yoluyla da bekâr erkeklerin baba olma olasılıkları her geçen gün artmaktadır.
3. **Üvey ebeveynli parçalanmış aile:** Bekâr anne ailesi gibi en eski çözülmüş aile türü gibi görünse de, aslında yeni bir tür olma özelliği göstermektedir. Çünkü çocuklu dulların evliliğiyle gerçekleşen tay geldi gibi bir özelliğe sahip olmayıp, genelde gayrimeşru doğum yapan kadının çocuğuyla ve çocuğunun biyolojik babası olmayan bir başka erkekle aynı evi paylaşması şeklinde görülmektedir. Aksi durumda zaten çözülmüş aile tanımı içerisinde olmayıp çekirdek veya geniş aile kapsamı içerisinde değerlendirilmesi gerekecektir.
4. **Paylaşımlı ortak ikamet eden bekâr ebeveyn ailesi:** Evlilik içi doğumlarda ebeveynler boşandıktan sonra, evlilik dışı gayrimeşru doğumlardaysa çiftler ayrıldıktan sonra çocuklarla aynı evi paylaşırlar. Böylece biyolojik anne ve babalar, çocuklarıyla eş zamanlı olarak aynı mekânda ikamet ederler. Çocuklu çekirdek aileye benzeyen, fakat ebeveynlerin boşandığı veya ayrıldığı çözülmüş aile türüdür.

3. ÇÖZÜLEN AİLE OLARAK BEKÂR EBEVEYN AİLELERİ

Batı toplumlarında evlilik dışı birlikteliklere yönelişle birlikte yalnız yaşayanların ağırlığı hızla artmakta olup, 1950’de Batı Avrupa ve ABD’nde %3’le sınırlı olan nüfus ağırlığının 2020’lerde %40’lara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Yine evlilerin ağırlığı 1950’lerde bu ülkelerde %80’lere ulaşırken günümüzde %50’nin altına inmiştir. Batı ülkelerinde artık büyük anne ve babaların hem evliliklerde hem de evlilik içinde doğan çocuklar üzerinde etkilerini arttırmak amacıyla çocuklarına yakın yerlerde ikametlerinin teşvikiyle karşılaşmaktadır (Yılmazçoban, 2008: 166). ABD’nde biyolojik ebeveynleri ile yaşamayan çocukların ağırlığı 1910’larda %25 olup bu oranın %17’si ebeveyn ölümünden kaynaklanırken, 1990’lara geldiğinde bu oran toplamda %44’e çıkarken ebeveyn

ölümünden kaynaklananların oranı sadece %5 ile sınırlı kalmıştır (Ellwood ve Jencks, 2004: 4). Evlilik dışı doğum oranıysa 1917'de %2 iken 1960'ta %5'e çıkmış, esas artış 80'li ve 90'lı yıllarda yaşanarak 2000'e gelindiğinde tüm doğumların üçte birine ulaşmıştır (Usdansky, 2009: 211). Dolayısıyla biyolojik ebeveynleriyle yaşayamamanın sebepleri boşanma, serbest birliktelik gibi ölüm dışı etkenlere orantısız şekilde artarak kaymış durumdadır. ABD'ndeki bu durum, Avrupa ülkeleri başta olmak üzere Batı dünyası için de geçerli olup, Hajnal hattı olarak ifade edilen bir çizgiyle Avrupa coğrafyası ikiye bölünerek tek ebeveynli aileler, boşanma ve evlilik hızına göre ülkeler ikiye ayrılmaktadır ve literatürde bu yapının varlığı yarım asırdır kabul görmektedir. Günümüzde iki coğrafya arasındaki fark azalmış olsa da Kuzey Batı Avrupa'da Güney Doğu Avrupa'ya göre düşük evlenme eğilimi, geç evliliklerle evlenme davranışları açısından ABD'yle örtüşen bir profilin mevcut olduğu görülmektedir (Bkz Steinbach vd, 2016). Gelinek noktada anne baba ve çocuklardan kurulu olan ve aralarında kan bağı olanlardan oluşan yapı olarak ifade edilen klasik aile tanımına uyan aile sayısının ABD'nde günümüzdeki ailelerin sadece üçte birini karşıladığına dikkat çekilmektedir. Artan boşanmalar, evlat edinme ve taşıyıcı annelikle çocuk sahibi olmada yaşanan artışlar, farklı aile yapılarının oluşumunu da beraberinde getirmiştir (Aslantürk ve Koç, 2019: 816). Aile yapılarında yaşanan çeşitlenme, geleneksel ya da çekirdek aile etrafında gerçekleşmeyip çözülen aile yapıları etrafında şekillenmektedir. Bu durumsa ailenin varlığını sürdürmesine dönük kamu politikalarına duyulan ihtiyacı arttırmaktadır. Ancak çeşitlenen aile yapıları karşısında aileye dönük gerçekleştirilen politikalarda da güncellemeye gitme ihtiyacı oluşmaktadır. Modern dünyada uygulanan aile politikalarının merkezinde ailenin varlığını sürdürme, üyelerinin de refah ve mutluluğunu artırma, sağlıklı bir aile ortamını oluşturma yer almaktadır. Güncel aile politikalarının geçmişteki versiyonlarından farklılıkları da aile üyelerinin sorumluluklarını yerine getirmelerini destekleyici, aile farklılıklarına saygı gösterilen ve aile birliğini temine dönük bütünsel uygulamalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçmişteki gibi yaşlı, kadın, çocuk gibi parçalı politikalar yerine günümüzde aileye dönük bütünsel politikalar öne çıkmaktadır (Turgut, 2016: 416).

3.1. Bekâr Anne Aileleri

ABD'nde tek ebeveynli ailelerdeki artışta 80'lere kadar belirleyici olan boşanma oranlarındaki artışın, 80'lerden itibaren evlilik dışı doğumlarla birlikte aynı zamanda gecikmiş evliliklerle de desteklendiği görülmektedir (Bianchi, 1994: 71). Buna göre boşanma oranlarındaki artış 1960'lardan 80'lere, gayrimeşru doğumlardaki artışta 1960'lardan 90'lara kadar hız kazanarak artmıştır. Evlilik kararında da fiziksel çekim yerini ekonomik hesaplara bırakmıştır. Üniversite mezunu olmayan erkeklerin ev geçindirme kabiliyetlerinin zayıflamasıyla beyaz olmayan kadınlar ve üniversite mezunu olmayan kadınlar arasında yayılan gayrimeşru doğumlar, aynı zamansal periyotta artış göstermiştir (Elwood ve Jencks,

2004: 1). Gerçi 1970'lerin ortalarından itibaren geçen yirmi yıllık periyotta da beyaz kadınlar arasında gayrimeşru doğum yapanların ağırlığında iki katlık artış yaşanmıştır (Bumpass ve Raley, 1995: 98). Dolayısıyla gayrimeşru doğumlardaki artış tüm etnik gruplar için şiddetli şekilde gerçekleşmektedir. Böylece 1970'ler boyunca tek ebeveynli ailelerdeki artış hızı, çift ebeveynli ailelerdeki artış hızından 21 kat fazla olmuştur (Gongla ve Thomson, 1987: 387). Artık Amerikan ailesinin $\frac{1}{4}$ ünden fazlası tek ebeveynli ailelerden oluştuğundan, bu aile türü geleneksel olmayan aile türü olarak görülmemekte olup toplumca kanıksanmış durumdadır (Kleist, 1999: 373). 2000'lere gelindiğinde de yeni doğumların $\frac{1}{3}$ ü evlenmemiş annelerce gerçekleştirilirken bu doğumların $\frac{1}{4}$ ü de ergen annelerden kaynaklanır olmuştur (Hertz, 2006: xv). Gayrimeşru doğan bebeklerin yarısı ise biyolojik babalarıyla birlikte yaşamayan bekâr annelerle yaşamaktadır (Walffogel vd, 2010: 88).

Bekâr annelerin ekonomik imkânlarının çift ebeveynli ailelerden çok daha düşük olduğu kabul edilmektedir. Boşanma durumunda kadın gelirinde çok ciddi düşüş gerçekleşirken, erkeklerin gelirlerinde ise ciddi artış yaşandığını tespit eden literatürde çok sayıda çalışma mevcuttur (Peterson, 1992: 529). Bekâr annelerin düşük kazanç elde etme potansiyelleri de, yerleşik olmayan ebeveynlerden destek alamama, yetersiz kamu yardımları beraberinde bekâr anne ailelerinin ekonomik güvencesizlik içerisinde olmalarına, dünyaya getirdikleri çocuklarınsa çift ebeveynli aile çocuklarına göre gelecekte yoksulluk riskine daha fazla maruz kalmalarına yol açmaktadır (McLanahan ve Booth, 1989: 557). Tek ebeveyn ailelerinde bireysel borçluluk İngiltere, İsveç ve ABD'nde yıllık gelirlerinin iki hatta üç katı seviyesindedir ve bu oran, çift ebeveyn ailelerinin oldukça üzerindedir (Sierminska, 2018: 52). Bireysel borçluluğun bu denli yüksek oluşu, hem borç kullanma ihtiyacına yol açan bir gelir eksikliğini hem de yoksulluk sarmalına yol açacak bir borçlanma kısırdöngüsü içerisinde olunduğunu göstermektedir.

Kadınların istihdamında yaşanan artışa karşılık kadınlar arasındaki yoksulluk oranlarında yaşanan artışı tanımlamak için 1978 yılında Diane Pearce tarafından yoksulluğun kadınlaşması kavramı türetilmiştir (Uçar, 2011: 23). Dolayısıyla 1970'lerden itibaren genel olarak kadın yoksulluğunda bir artış yaşanırken, bekâr anne ailesi içerisinde de benzer sonuçların yaşanması kaçınılmaz olacaktır. Yine de tek ebeveynli aile ağırlığında yaşanan artış, hem tek ebeveynli ailelerin çoğunluğunun yoksul olduğu anlamına gelmemekte hem de Batı toplumlarının bütünü için geçerli olmamaktadır. Yüksek gelirli ülkelerdeki tek ebeveynli ailelerin %70 ile %90'ı arasındaki kesim yoksul olmayıp, en yüksek tek ebeveynli aile yoksulluğunun yaşandığı ABD'nde bile tek ebeveynli ailelerin %60'ı yoksulluk sınırının üzerinde harcama yapabilmektedir (Byun, 2018: 223). Tek ebeveynli ailelerin çift ebeveynli ailelere göre yoksulluk riskine çok daha şiddetli maruz kaldığı ABD'ndeki kadar örneğin İskandinav ülkelerinde tek ebeveynli aile olmanın çift ebeveynli aile olmaya göre belirgin düzeyde daha yüksek yoksulluk riskine maruz

kalmaya sebep olmadığı da görülmektedir. Bu farklılığın kaynağı olaraksa yeniden gelir dağılımı sağlamaya yönelik vergi ve kamu harcamalarını içeren kamu politikaları gösterilmektedir (Maldonado ve Nieuwenhuis, 2015: 296). 18 OECD ülkesinde tek ebeveynli ailelerdeki çalışan yoksulluğunu önlemeye dönük olarak ülkelerin izlediği üç farklı müdahale türünden emek piyasasında sınıfsal ve cinsiyete yönelik eşitsizliği azaltmak için dengeli bir yaklaşımla yeterli düzeyde yeniden dağıtımın gerçekleştirilmesi durumunda, bekâr ebeveyn yoksulluğunun kalıcı olarak son bulmasına yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır (Nieuwenhuis ve Maldonado, 2018: 171). Dolayısıyla hükümetlerin alacakları kararlar ve uygulayacakları politikalar, bekar anne ailesindeki yoksulluk riskini çift ebeveynli ailelerdeki seviyeye doğru çekebilme gücüne sahiptir.

3.2. Bekâr Baba Aileleri

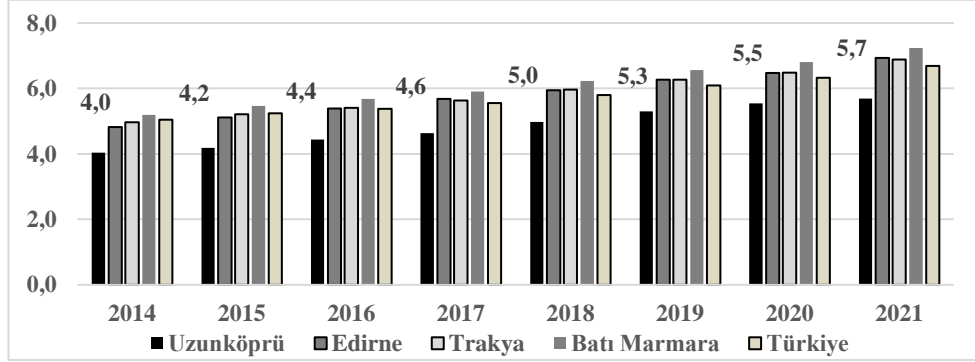
Bekâr baba ailelerinde 18 yaşını doldurmamış çocuklar ile bekâr babadan kurulu olan tek ebeveynli aile formu oluşmaktadır. Bu oluşumda boşanma, ayrılma, dul kalma, evlat edinme gibi çeşitli sebepler etkili olabilmektedir. Bazen bekâr babanın eşi hapis hane ya da hastalık sebebiyle bakımevlerinde kaldığından, aile içerisinde anne yer alamamaktadır (Lewis, 1978: 643). 1970'lere kadar literatürde bekâr baba aileleri konusu neredeyse hiç çalışılmamış olmasına karşılık, 1970-90 arasında boşanma ve ayrılığa dayanarak velayet talep edip çocuklarını tek başına büyüten bekâr baba sayısındaki üç katlık artışla bekâr baba ailelerine olan ilgi de artış yaşamıştır (Greif, 2008: 213).

Bekâr baba ailelerinde babanın iş sahibi olması, gelir düzeyi bekâr annelerin istihdam ve gelir durumuna göre oldukça iyi durumdadır (Leininger ve Ziolo-Guest, 2007: 118). 28 AB ülkesini kapsayan bir çalışmada genel olarak bekâr babaların bekâr annelere göre istihdam oranlarının daha yüksek olduğu, ancak evli babalara göre %10 daha düşük istihdam düzeyinde oldukları tespit edilmiştir. Aynı çalışmada bekâr annelerdeki istihdam oranının, evli annelerden genelde daha yüksek oluşuysa çalışma zorunluluğuna bağlanabilir. Bu da bekâr annelerin dezavantajlı durumunu ekonomik anlamda destekleyen bir başka kanıt olarak kabul edilebilir (Horemans ve Marx, 2018: 200). 1980'li yılların başlarında yapılan bir alan çalışmasında çoğunluğu orta yaşlı, yüksek gelire sahip bekâr babaların çocuklarına duydukları sevgi ve ebeveynlik yeteneklerine duydukları güven sebebiyle çocuklarının velayetlerini aldıkları tespit edilmiştir (Chang ve Deinard, 1982: 236). Yine de tek ebeveynli aileler içerisinde bekâr anne veya baba ailelerinden hangisinde ebeveynin daha avantajlı olduğu konusunda genel kabul olmayıp, kimi çalışmalarda bekâr anneliğin kimi çalışmalarda bekâr babalığın diğer cinsiyete göre daha avantajlı olduğu savunulurken, kimi çalışmalarda her iki cinsiyet açısından da bekâr ebeveynliğin diğer cinsiyete baskın gelen avantajının bulunmadığı sonucuna varılabilmektedir (Hemovich ve Crano, 2009: 2104).

ABD’nde bekâr babaların büyük bölümü, bekâr annelerin aksine dul veya boşanmış olup velayeti almak için bekâr annelere göre çok daha sıklıkla dava açmaktadır. Hâlbuki bekâr annelerde genellikle çocuk velayeti anlaşmaya dayalı olarak anneye verilmektedir. Bekâr annelerin bekâr babalara göre çok daha fazla bilinçli olarak ebeveyn oldukları ve buna dayalı olarak da bekâr babalara göre hiç evlenmemiş olma olasılıklarının bekâr annelerde çok daha yüksek olma olasılığının mevcut olduğu görülmektedir (Biblarz ve Stacey, 2010: 15). Ancak günümüze doğru gelindikçe bekâr babalar evli babalara göre belirgin şekilde daha düşük gelir elde ederken eğitim düzeyleri de oldukça düşüktür ve 1984’ten bu yana bekâr ve evli babaların sosyoekonomik imkânları arasındaki uçurum her geçen gün artmaktadır (Brown, 2008: 203). Baba yanında kalan tek ebeveynli aile içinde yaşayan çocuk sayısı da 1970-2000 arasında yaklaşık üç kat artarak 2 milyona ulaşmış durumdadır (Sugarman, 2003: 17). Aynı dönemde bekâr baba ailelerinin sayısı da beş kat artmıştır (Leininger ve Ziol-Guest, 2007: 117). Hâlbuki bu ağırlık ABD’nde 1984 yılı için %88 anneye karşılık %12 baba ebeveynliği şeklindedir (Hanson, 1986: 125). Bu oran günümüzdeyse %80 anneye karşılık %20 baba ebeveynliğine dönüşmüştür (Zadeh vd, 2022: 859). Bekâr baba ebeveynliği buradan da anlaşılacağı üzere son yarım asırdır durdurulamaz şekilde artış göstermektedir.

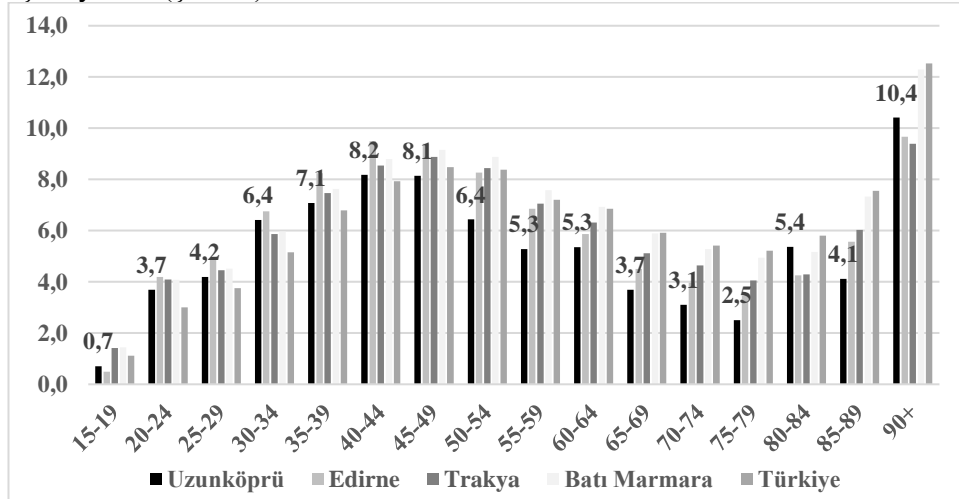
4. TÜRKİYE’DEN UZUNKÖPRÜ’YE ÇÖZÜLEN AİLE

Gelişmiş ülkelerde aile kurumunda görülen sorunların önemli ölçüde Türkiye’de de sanayileşme, sosyoekonomik ve kültürel değişimle birlikte yaşanmakta olduğu ve boşanma oranlarında süratli bir artışın yaşandığı dikkat çekmektedir (Doğan, 1995: 88). Bunun sonucunda 2014-2021 yılları arasında boşananların 15 yaş ve üstü nüfus içindeki oransal ağırlığı Türkiye bütününde %5’ten %6,7’ye; Batı Marmara’da %5,2’den %7,2’ye; Trakya’da %5’ten %6,9’a, Edirne’de %4,8’den %6,9’a ve Uzunköprü’de de %4’ten %5,7’ye yükselmiştir. Boşanmışların ağırlığında 2014-2021 arasındaki sekiz yıllık sürede yaşanan artışta mukayese yapılan beş bölgesel birimden Edirne, en hızlı artışa sahne olan yerdir. Buna göre %4,8’den %6,9’a doğru %2,1’lik ilave boşanmış ağırlığının oluşumu, temelde %43,8’lik bir yükselişe işaret etmektedir. Üstelik bu oransal artış nüfus artışından arındırılarak 15 yaş ve üstü nüfustaki yüzdelerle payda yaşanan nispi artışı tanımlamaktadır. Uzunköprü’de oranlar her iki yıl için de Edirne’den Türkiye’ye ilçenin dâhil olduğu dört üst bölgesel birimden düşük de olsa, sekiz yıllık sürede yaşanan oransal artışta Edirne’nin hemen ardından ikinci süratli artışın yaşandığı yer olmuştur. Buna göre 2014’te %4’lük boşanmış ağırlığında %42,5’lik artış yaşanarak %5,7’ye sıçradığı görülmektedir. Üçüncü hızlı artış %5,2’den %38,4’lük artışla %7,2’ye yükselen Batı Marmara iken dördüncü hızlı artışta Batı Marmara’yı neredeyse aynı şiddette takip ederek %5’ten %38’lik artışla %6,9’a yükselen Trakya’da görülmektedir. Türkiye bütünündeysen %5’ten %34’lük artışla %6,7’ye yükseliş gerçekleşmiştir (TÜİK ve Şekil 1).

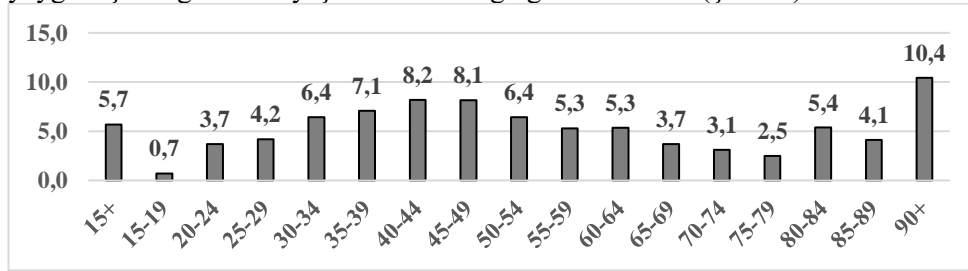
Şekil 1. Uzunköprü'den Türkiye bütününe yaş gruplarına göre boşanmış olanların yüzdelik ağırlığı, 2014-2021

Boşananların yaş gruplarına göre oransal ağırlıkları incelendiğinde, Uzunköprü'deki boşananların Uzunköprü'nün de içinde bulunduğu daha üst ölçekteki bölgesel birimlere göre 80-84 ve 90+ yaş dilimlerinde en yüksek ağırlıkta olduğu, 15-19 yaş grubu açısından sadece Edirne'deki oransal ağırlığı aştığı görülmektedir. Diğer yaş gruplarına göre ise Uzunköprü, boşananların ağırlığının en düşük olduğu bölgesel birim özelliği göstermektedir. Bu özelliğiyle Uzunköprü, diğer bölgesel birimlere göre boşanmanın daha sınırlı olduğu, nispeten çözülen aile yapısının daha az olduğu bir yapıya sahip konumdadır. 15-19 yaş grubunda genel olarak evlilik oranlarının düşük oluşu, 80-84 ve 90 ve üstü yaşta kişilerde nüfus hacminin sınırlı oluşu, boşananların ağırlığındaki yüksekliği açıklayabilir (Şekil 2).

Şekil 2. Uzunköprü'den Türkiye Bütününe yaş gruplarına göre boşananlar, %2021

Raley ve Sweeney (2020)'in ABD için gerçekleştirdikleri çalışmalarında elde ettikleri bulgularda, özellikle son yıllarda 50 yaş ve üstündekiler arasında boşanma eğiliminde belirgin bir artış yaşandığı tespit edilmiştir. Bu durum birebir ABD'ndeki kadar keskin olmasa dahi, boşananların yaş grupları içerisindeki ağırlığı açısından Uzunköprü'de %8,2 ile 40-44 yaş ve %8,1 ile de 45-49 yaş grubundakiler arasında gerçekleşmiş olması oldukça önemlidir. İlk evlilik yaşının Türkiye'de batı ülkelerine göre daha düşük oluşu dikkate alındığında, Türkiye'de 40-49 yaş aralığında kümelenen boşanmanın evlilik süresi açısından batı dünyasındaki karşılığının 50 yaş üstüne denk geleceği açıktır. Üstelik boşanmış olanların ağırlığında yaşanan artışın da en şiddetli olduğu 65 yaş altındaki aktif yaş grupları içindeki yaş grupları 40-44 yaş ve 45-49 yaş grubundakiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere boşanmalarda giderek daha uzun süreli evlilikler arasında yaygınlaşma eğiliminin yaşanmakta olduğu görülmektedir (Şekil 3).

Şekil 3. Uzunköprü'de yaş gruplarına göre boşananların yüzdelerik ağırlığı, 2014 ve 2021

Boşananların ağırlığında yaşanan artış, genel olarak Türk toplumu bütününde boşanma gerekçelerinde de boşanmayı kolaylaştırıcı etkenlerin olmasıyla ilişkilidir. On yıl arayla yapılan "Türkiye Aile Yapısı Araştırmasına" göre 2006 ve 2016 yıllarında boşananların başlıca boşanma sebepleri ve yüzdelerik ağırlıkları şu şekildeydi (Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2006, 2014: 67; Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2016, 2019: 71):

Erkeklerde boşanmanın başlıca sebepleri 2006'da %28,7 ile aldatma ve %4,6 ile aldatılma olmak üzere toplamda %33,3'e ulaşmış olup, %25'le terk edilme, %17,8 ile sorumsuz ve ilgisiz davranma, %16 ile eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması olarak sıralanmıştı. Bu sebep ve oranlar 2016'ya gelindiğinde %40,2 ile sorumsuz ve ilgisiz davranma, %24,5 ile eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışması, %24 eşin ailelerine karşı saygısız davranması, %17,8 evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama, %12,2 terk edilme ve %8,7 aldatma olarak sıralanmıştır.

Kadınlarda boşanmanın başlıca sebepleri ise 2006'da %20,5 ile aldatma, %17,2'yle dayak / kötü muamele, %21,1 ile sorumsuz ve ilgisiz davranma, %10,7 ile aldatılma olarak sıralanmıştı. Bu sebep ve oranlar 2016'ya gelindiğinde %61,5 ile sorumsuz ve ilgisiz davranma, %42,6 evin ekonomik olarak geçimini

sağlayamama, %32,2 aldatma, %24,5 ile eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışması, %20,8 eşin ailelerine karşı saygısız davranması ve %17,4 terk edilme olarak sıralanmıştır.

Boşanma sebeplerindeki değişim incelendiğinde, başka birisiyle birlikte olma tercihinin erkeklerde ciddi oranda düşerken kadınlarda yaklaşık sabit kaldığı, buna karşılık sorumsuz ve ilgisiz davranmanın erkeklerde iki buçuk kat artarak beşte ikiyi, kadınlardaysa altı kat artarak beşte üçü aştığı görülmektedir. Aldatma veya şiddet-kötü muamele gibi sebepler, boşanmada geleneksel sebepler olarak öne çıkmaktadır. Bu noktada önemli olan sorumsuz ve ilgisiz davranma gibi karşı taraftan beklentinin karşılanamaması durumunda boşanmaya yönelmede sadece on yıl gibi kısa bir sürede katlanarak artışın yaşanmış olmasıdır. Kadına yönelik şiddette belirgin azalışın yaşanmakta olduğu raporlanmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2016: 10-13). Dolayısıyla şiddetin boşanma sebebi olmada ağırlığının azalması bir ölçüde anlaşılabilir. Ancak genel olarak boşanma oranlarında bir artış mevcuttur. Normalde olması beklenen, kadına şiddette azalışın olmasıyla, boşanma oranlarında da bir düşüşün yaşanmasıdır. Hâlbuki realite tam tersidir. Bu durum bir yönüyle tahammülsüzlüğü, bir yönüyle bireysel faydayı öne çıkartmayı ve buna dayalı bencilliği, diğer bir yönüyle boşanmanın nispeten basit sayılabilecek sebeplerle artık sonlandırılır hale gelmesinden hareketle toplum nezdinde olağanlaşmasını göstermektedir.

Aile kurumundaki çözülmenin son yıllarda hız kazanması sonucunda, aileyi güçlendirici yasal düzenlemelerin yapılmaya başlanması da söz konusudur. Türkiye’de aileyle ilgili ilk hukuki düzenleme, oldukça geç bir tarih olarak 1982 anayasasında yer alırken, ilk hukuki kurumun kuruluşu da 10.11.2004’te Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü adını alacak olan Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu’nun 29 Aralık 1989’da kuruluşuyla gerçekleşmiştir (Aybey, 2016: 212-213). 2001 yılında kabul edilen Türk Medeni Kanununun 197. maddesinde de boşanma yerine eşlerden birinin ayrı yaşama hakkına sahip olduğunu, birlikte yaşamaya ara verilmesi başlığı altında hüküm altına almıştır (TMK, 197. md). Bu durumu da yine boşanma alternatifi olarak türetilmiş bir yasal düzenleme olarak aileyi koruyucu normlar çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Üstelik kanunla birlikte yaşamaya ara verilmesi durumunda da diğer eşe parasal katkıda bulunma yükümlülüğü verilmeye devam edilmekte olup, konuttan ev eşyasından yararlandırmaya dair tedbirlerin de alınacağı hüküm altına alınmaktadır (Ürcan, 2022: 301-302). Buradan da anlaşılacağı üzere son otuz kırk yıllık süreç içerisinde yasal müdahaleleri gerektirecek düzeyde aile kurumunda çözülme yaşanmaya başlamıştır.

Süleymanov (2009: 9-13) Türk Dünyası’nda ailede yaşanan değişimle ilgili gerçekleştirdiği çalışmasında, Kırgızistan, Azerbaycan ve Kazakistan’da evlilik dışı birlikteliklerin oranlarında çok süratli artış yaşanarak sosyal hayatın bir gerçeğine

dönüştüğünü, gayrimeşru doğumların arttığını, yabancılarla evliliklerde hızlı bir yükselişin yaşandığını vurgulamaktadır. Evlilik oranlarında yaşanan düşüş karşısında boşanma oranlarındaki artışın ise Türkiye’den Tataristan’a pek çok Türk coğrafyasında benzer özellik gösterdiğine de işaret etmektedir.

Karaca (2019: 146-148) kırsal sanayileşme kapsamında Ilıca şeker fabrikası çalışanlarının aile algılarına dönük gerçekleştirdiği çalışmada çalışanların eğitim düzeyleri yükseldikçe değerlere daha çok önem verdikleri sonucuna ulaşmıştır. Aynı çalışmada katılımcıların, çocuklarının yaşam tarzlarının kendileri gibi olup-olmaması konusundaki görüşleri eğitimle ters orantılı değişim göstermektedir. Buna göre eğitim düzeyi düştükçe, çocuklarının yaşam tarzlarının kendilerinkinden farklı olmasını isteyenlerin ağırlığı da artmaktadır. Dolayısıyla klasik aileyi içeren muhafazakâr yapıyı değişen ağırlıkta bünyesinde barındıran düşük eğitilmiş geleneksel kesimden gelen yeni neslin, ailelerinin de desteğiyle aile yapısındaki çözülmeye kaynaklık etme potansiyelinin oldukça yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir. Yaşam tarzındaki mevcut memnuniyetsizlikler, gelecek neslin aile kurmasına da olumsuz etki etmesi söz konusudur.

Yakın geçmişe kadar tek ebeveyn kavramı Türkçe’de yer almamaktaydı (Ünal, 2019: 29). Türkiye’de de son yıllarda tek ebeveynlikteki dul kalma yerine boşanma ve hiç evlenmemiş olmada yaşanan artış, beraberinde tek ebeveynliğin zorunluluktan doğan bir durum olmaktan çıkarak bir tercih meselesine doğru geçiş içerisinde olmasına yol açmaktadır (Duran, 2022: 154). Bu durumsa hane yapısında köklü değişimlere yol açmakta olup, 2014-2021 arasındaki sekiz yıllık dönemde ilçe düzeyinde Uzunköprü’de ve Uzunköprü’nün de dâhil olduğu toplam diğer dört bölge düzeyinin tamamında bekâr ebeveyn aile haneleri ve aile olmayan hane sayısında çok şiddetli şekilde artışa yol açmıştır. Buna göre bekâr ebeveyn ailesi sayısı Uzunköprü’de yaklaşık 1500’den 2,100’e, Edirne’de 9 binden 14 bine, Trakya’da 34 binden 57 bine, Batı Marmara’da 74 binden 116 bine ve Türkiye bütününde 1,6 milyondan 2,5 milyona çıkmıştır. Aile olmayan hanelerdeyse aynı dönemdeki sayısal değişim Uzunköprü’de 4 binden 6 bine, Edirne’de 26 binden 38 bine, Trakya’da 89 binden 139 bine, Batı Marmara’da 214 binden 315 bine ve Türkiye bütününde 3,4 milyondan 5,6 milyona yükselmiştir. Çekirdek aile hanelerindeyse Uzunköprü’de 12 binden 11 bine ve Edirne’de de 72 binden 71 bine iniş söz konusuysen; Trakya’da 305 binden 342 bine, Batı Marmara’da 666 binden 704 bine ve Türkiye bütününde 12,6 milyondan 13,8 milyona çıkış yaşanmıştır. Geniş ailedeyse Uzunköprü’de 4 binden 2 bine, Edirne’de 22 binden 21 bine ve Türkiye bütününde 3,5 milyondan 3,4 milyona gerileme yaşanırken; Trakya’da 80 binden 84 bine ve Batı Marmara’da da 143 binden 148 bine sınırlı bir artışın yaşandığı görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 1: Aile Türlerine Göre Hane Sayılarında Yaşanan Değişim, 2014 ve 2021 Karşılaştırması (Bin kişi)

Yıllar	Bölge	Tek (Bekâr) Ebeveyn Ailesi			Geniş aile	Çekirdek Aile			Aile Olmayan Haneler		
		Anne	Baba	Toplam		Çocuksuz	Çocuklu	Toplam	Paylaşımli	Tek Kişi	Toplam
2014	Uzunköprü	1,2	0,3	1,5	4	5	7	12	0,3	4	4
	Edirne	7	2	9	22	27	45	72	3	23	26
	Trakya	27	7	34	80	92	213	305	10	79	89
	Batı Marmara	58	15	74	143	230	435	666	19	195	214
	Türkiye	1.287	317	1.604	3.512	2.970	9.638	12.608	435	2.931	3.366
2021	Uzunköprü	1,6	0,5	2,1	3	5	6	11	0,4	5	6
	Edirne	11	4	14	21	28	43	71	4	34	38
	Trakya	44	13	57	84	105	237	342	14	125	139
	Batı Marmara	89	27	116	148	246	457	704	27	288	315
	Türkiye	1.964	585	2.549	3.426	3.430	10.345	13.774	799	4.782	5.581
Ağırlık Farkı	Uzunköprü	0,4	0,2	0,6	-0,4	0,1	-0,8	-0,7	0,1	1,2	1,3
	Edirne	3,3	1,6	5,0	-0,9	1,0	-2,2	-1,2	1,3	11,2	12,6
	Trakya	16,6	6,3	22,9	3,8	12,3	24,5	36,7	4,4	45,9	50,4
	Batı Marmara	30,6	11,7	42,3	4,8	15,9	22,3	38,2	8,6	92,4	101,0
	Türkiye	677	268	945	-87	460	707	1.166	364	1.851	2.214

Aile türlerine göre hane sayılarındaki hacimsel farklılığın karşılaştırmada yol açtığı güçlüğü aşmak amacıyla, tüm hane türleri için 2014=100 endeksine göre zaman endeksi oluşturulmuştur. Buna göre bekâr ebeveyn aile hanelerinde endeks değerinin 2021 yılında Uzunköprü’de 140’a, Edirne’de 154’e, Trakya’da 167’ye, Batı Marmara’da 157’ye ve Türkiye bütününde ise 159’a yükseldiği görülmektedir. Bekâr ebeveyn aile haneleri içerisinde bekâr anne aile hanelerine göre bekâr baba aile hanelerindeki oransal artış ise çok daha yüksek ivmeyle gerçekleşmiş durumdadır. Buna göre bekâr anne aile hanelerinde Uzunköprü’de 133, Edirne’de 146, Trakya’da 161, Batı Marmara’da ve Türkiye bütününde 153’e yükselen endeks değerleri bekâr baba aile hanelerinde Uzunköprü’de 169’a, Edirne’de 184’e, Trakya’da 189’a, Batı Marmara’da 176’ya ve Türkiye bütününde ise 184’e yükselmiştir.

Aile bağı olmayan haneler açısından konunun gelişimi incelendiğinde hane sayısının 2021’deki endeks değeri Uzunköprü için 128’e, Edirne için 149’a, Trakya bütünü için 157’ye, Batı Marmara için 147’ye ve Türkiye bütünü içinse 166’ya yükselmiş durumdadır. Aile olmayan haneler içerisinde iş veya okul arkadaşlarının birlikte kalmalarının ağırlıklı olduğu paylaşımli aile olmayan hane büyüklüklerinin Uzunköprü’de 125’e, Edirne’de 152’ye, Trakya’da 147’ye, Batı Marmara’da 146’ya ve Türkiye bütününde ise 184’e yükseldiği görülmektedir. Tek kişi hanelerdeyse 2021 yılı için endeks değerleri sırasıyla Uzunköprü’de 129, Edirne’de 149,

Trakya’da 158, Batı Marmara’da 147 ve Türkiye bütünü içinse 163 olarak gerçekleşmiştir.

Çekirdek aileden oluşan hanelerde Uzunköprü ve Edirne’de yaşanan kısmi düşüş dışında sınırlı bir yükselişin yaşandığı sonucuyla karşılaşılmaktadır. Ancak çekirdek aile hanelerinde yaşanan bu sınırlı yükselişi, genel olarak nüfus artışına dayandırmak da yerinde olacaktır. Buna göre çekirdek aile hanelerindeki sayısal gelişimin 2014 yılına göre 2021 yılı için Uzunköprü’de 94’e, Edirne’de 98’e gerilediği görülmektedir. Trakya bütününde ise bu defa endeks değerinin 112’ye, Batı Marmara’da 106’ya ve Türkiye bütününde ise 109’a sınırlı da olsa yükseliş gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu endeks değerleri çocuksuz çekirdek aile hanelerinde Uzunköprü’de 102, Edirne’de 104, Trakya’da 113, Batı Marmara’da 107 ve Türkiye bütününde ise 115 olarak gerçekleşmiştir. Çocuklu çekirdek aile hanelerinde ise endeks değeri Uzunköprü’de 88, Edirne’de 95, Trakya’da 112, Batı Marmara’da 106 ve Türkiye bütününde de 109 değerlerini almıştır. Geniş aile hanelerinde ise 2021 için endeks değerleri Uzunköprü’de 88’e, Edirne’de 96’ya, Türkiye bütününde 98’e düşerken Trakya’da 105’e Batı Marmara’daysa 103’e yükselmiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Aile Türlerine Göre Hane Sayıları (2014=100 Endeksine Göre 2021’deki Durum)

Bölge	Tek (Bekâr) Ebeveyn Ailesi			Geniş aile	Çekirdek Aile			Aile Olmayan Haneler		
	Bekâr Anne	Bekâr Baba	Toplam		Çocuksuz	Çocuklu	Toplam	Paylaşımlı	Tek Kişi	Toplam
Uzunköprü	133	169	140	88	102	88	94	125	129	128
Edirne	146	184	154	96	104	95	98	152	149	149
Trakya	161	189	167	105	113	112	112	147	158	157
Batı Marmara	153	176	157	103	107	105	106	146	147	147
Türkiye	153	184	159	98	115	107	109	184	163	166

2014-2021 arasındaki sekiz yıllık dönemde ilçe düzeyinde Uzunköprü’de Uzunköprü’nün de dâhil olduğu toplam beş farklı bölge düzeyinin tamamında hane sayısı içindeki bekâr ebeveyn ailelerinde ve aile olmayan hanelerde ağırlığın çok şiddetli şekilde artışıyla karşılaşılmaktadır. Buna karşılık geniş aile ve çocuklu-çocuksuz çekirdek ailelerin ağırlığıdaysa sert düşüşün yaşanmakta olduğu görülmektedir. Uzunköprü açısından konu incelendiğinde, tek (bekâr) ebeveyn ailelerinin toplam hane içerisindeki ağırlığı 2014’ten 2021’e %6,8’den %9,2’ye çıkmıştır. Aynı zaman aralığında bekâr anne hanelerindeki ağırlık %5,5’ten %7’ye çıkarken, bekâr baba ailelerinde ise %1,3’ten %2,2’ye yükselişin yaşandığı görülmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere bekâr baba ailelerindeki ağırlıksal artış hızı (ivmesi), bekâr anne ailesinden çok daha şiddetlidir. Aile olmayan hanelerde ise

%50,7'den %25,7'ye yükseliş gerçekleşmiştir. Tek ebeveynli aileler ile aile olmayan hanelerdeki artışa karşılık, çekirdek ve geniş ailelerin oluşturduğu hanelerin toplam haneler içerisindeki ağırlığında belirgin düşüş yaşanarak geniş aile hanelerinde %17'den %14,5'e; çekirdek aile hanelerindeyse %55,4'ten %50,4'e gerileme yaşandığı sonucuyla karşılaşılmaktadır. Uzunköprü'nün de içinde yer aldığı diğer dört üst bölgesel birimde 2014-2021 arasında yaşanan değişimse özetle şu şekilde gerçekleşmiştir. Bekâr ebeveyn ailelerinde 2014-2021 arasında Edirne'de %7,1'den %9,8'e; Trakya'da %6,7'den %9,2'ye; Batı Marmara'da %6,7'den %9'a ve Türkiye bütününde %7,6'dan %10,1'e yükselmiştir. Aile olmayan hanelerdeyse Edirne'de %19,9'dan %26,5'e; Trakya'da %17,4'ten %22,3'e; Batı Marmara'da %19,5'ten %24,5'e ve Türkiye bütününde %16'dan %22'ye yükselmiştir. Düşüş yaşanan iki aile türü olan çekirdek aile haneleri için Edirne'de %56,2'den %49,3'e; Trakya'da %60'tan %54,9'a; Batı Marmara'da %60,7'den %54,9'a ve Türkiye bütününde %54,8'den %54,4'e düşmüştür. Bu düşüş özellikle çocuklu çekirdek ailelerde, çocuksuz çekirdek ailelere göre çok daha şiddetlidir. Geniş aile hanelerindeyse Edirne'de %16,8'den %14,4'e; Trakya'da %15,8'den %13,5'e; Batı Marmara'da %13,1'den %11,5'e ve Türkiye bütününde %16,7'den %13,5'e düşmüştür (Tablo 3).

Tablo 3: Aile Türlerinin Hane Bütünündeki Yüzdeler Ağırlıklarında Yaşanan Değişim, 2014 ve 2021 Karşılaştırması

Yıllar	Bölge	Tek (Bekâr) Ebeveyn Ailesi			Geniş aile	Çekirdek Aile			Aile Olmayan Haneler		
		Anne	Baba	Toplam		Çocuksuz	Çocuklu	Toplam	Paylaşım	Tek Kişi	Toplam
2014	Uzunköprü	5,5	1,3	6,8	17,0	23,9	31,5	55,4	1,6	19,1	20,7
	Edirne	5,6	1,5	7,1	16,8	21,2	34,9	56,2	2,0	17,9	19,9
	Trakya	5,4	1,4	6,7	15,8	18,2	41,9	60,0	1,9	15,6	17,4
	Batı Marmara	5,3	1,4	6,7	13,1	21,0	39,7	60,7	1,7	17,8	19,5
	Türkiye	6,1	1,5	7,6	16,7	14,1	45,7	59,8	2,1	13,9	16,0
2021	Uzunköprü	7,0	2,2	9,2	14,5	23,6	26,9	50,5	1,9	23,8	25,7
	Edirne	7,4	2,5	9,8	14,4	19,7	29,6	49,3	2,7	23,8	26,5
	Trakya	7,0	2,2	9,2	13,5	16,8	38,1	54,9	2,2	20,1	22,3
	Batı Marmara	6,9	2,1	9,0	11,5	19,2	35,7	54,9	2,1	22,4	24,5
	Türkiye	7,8	2,3	10,1	13,5	13,5	40,8	54,4	3,2	18,9	22,0
Ağırlık Farkı	Uzunköprü	1,6	0,9	2,4	-2,5	-0,4	-4,6	-4,9	0,3	4,7	5,0
	Edirne	1,7	1,0	2,7	-2,4	-1,6	-5,3	-6,9	0,7	5,9	6,6
	Trakya	1,7	0,8	2,5	-2,3	-1,4	-3,7	-5,1	0,4	4,5	4,9
	Batı Marmara	1,6	0,7	2,3	-1,5	-1,8	-4,0	-5,8	0,4	4,6	5,0
	Türkiye	1,7	0,8	2,5	-3,1	-0,5	-4,9	-5,4	1,1	5,0	6,1

5. SONUÇ

Binlerce yıl boyunca süren tarım toplumu, yaklaşık iki buçuk asır önce İngiltere'de başlayıp süratle diğer batı ülkelerini de etkisi altına alan Endüstri devrimiyle birlikte sanayi toplumuna bırakmıştır. Sanayi toplumundan da sanayi ötesi topluma geçilmiş, her toplum aşamasında da ailenin yapısında köklü değişim

ve dönüşümler yaşanmıştır. Binlerce yıl süren tarım toplumunun temel aile tipi geleneksel geniş aile olurken, sanayi toplumundaysa aile küçülerek çekirdek aileye dönüşmüştür. Sanayi ötesi topluma geçişle birlikte bu defa ailede çözülme sürecinin yaşanması tehlikesiyle karşılaşmıştır. Kadının ekonomik özgürlüğüne kavuşması, bireyciliğin ön plana çıkışı, birlikteliklerin maddi çıkar çerçevesinde şekillenmeye başlaması, boşanmayı kolaylaştırıcı yasal düzenlemelerin hız kazanması, evlat edinme ve taşıyıcı anneler yoluyla çocuk sahibi olma imkanlarında yaşanan genişleme, boşanmanın, aynı cinsiyetteki bireyler arasındaki birlikteliklerin, evlilik dışı doğumların toplum nezdinde olağanlaşması gibi sebepler, ailede çözülme sürecine hız kazandırmıştır. Gelişmiş batı toplumlarında baş gösteren bu sosyal problem, Türkiye’yi de etkisi altına almaya başlamış konumdadır.

Temelde Edirne’nin Uzunköprü ilçesindeki aile yapısının analiz edildiği bu çalışmada, ilçe düzeyinde Uzunköprü’de olduğu gibi bu ilçenin bünyesinde yer aldığı il düzeyinde Edirne’de, alt bölge düzeyinde Trakya’da, bölge düzeyinde Batı Marmara’da ve ülke düzeyinde de Türkiye bütününde bekâr ebeveyn aile haneleri ile tek kişi veya aile bağı olmayanların oluşturduğu hanelerde belirgin artışın yaşandığı görülmektedir. Bekar ebeveyn aile haneleri içerisinde özellikle bekar baba aile hanelerindeki artış ivmesi, bekar anne aile hanesiyle orantısız şekilde çok daha süratle artmaktadır. Bu durum ABD ve Batı Avrupa’dan gelen öncül kanıtlarla da tutarlılık göstermektedir. Halen ilçe düzeyinde Uzunköprü’deki tek ebeveynli yani bekar ebeveyn aile hanelerinin hane toplamı içindeki ağırlıkları, karşılaştırma yapılan diğer dört düzeye göre düşük ağırlığa sahiptir. Buna karşılık sekiz yıllık dönemdeki bozulmanın şiddeti açısından Uzunköprü’de diğer bölgesel düzeye göre çok daha hızlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Geniş ve çekirdek aile hanelerinin ağırlıklarındaysa belirgin düşüş yaşanmaktadır. Çekirdek aile haneleri içerisindeyse özellikle çocuklu çekirdek aile hane ağırlıklarında keskin bir düşüşün oluşu dikkat çekicidir. Buradan hareketle boşanmada yaşanan artışın aksine evlenme eğiliminin azaldığı, evlilik durumunda da çocuk sahibi olma eğiliminin düştüğü sonucuyla karşılaşmaktadır. Bu durum, ailenin kültür aktarımı yapma fonksiyonunun zedelenmesinin yanı sıra nüfusu yenileme fonksiyonunu da yakın gelecekte getirememeye riskiyle karşı karşıya kalmakta olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla gelişmiş Batı toplumlarında olduğu gibi Uzunköprü’den Edirne’ye, Trakya’dan Batı Marmara’ya, bütünsel olarak da Türkiye’nin tamamına aileyi güçlendirici politikalar uygulanmasına yoğun olarak ihtiyaç duyulmaktadır.

Etik Beyan

Çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında belirtilen tüm kurallara uyulduğu beyan edilmiştir.

Etik Kurul Onayı

Araştırmanın etik kurul izni gerektirmeyen araştırmalardan olduğu beyan edilmiştir.

Çıkar Çatışması ve Finansal Katkı Beyanı

Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması ve finansal katkı beyan edilmemiştir.

KAYNAKÇA

- 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, RG. Yayın tarihi: 8/12/2001, RG Sayı: 24607.
- Adak, N. (2007). Kadınların ikilemi: iş ve aile yaşamı. *Sosyoloji Dergisi*, 17, 137-152.
- Aghajanian, A., & Thompson, V. (2013). Recent divorce trend in Iran. *Journal of Divorce & Remarriage*, 54(2), 112-125.
- Aktaş, G. (2015). Türkiye'de aile sosyolojisi çalışmalarına genel bir bakış, *Sosyoloji Konferansları*, 52, 419-441.
- Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of marriage and family*, 62(4), 1269-1287.
- Amato, P. R., Kane, J. B., & James, S. (2011). Reconsidering the "good divorce". *Family relations*, 60(5), 511-524.
- Aslantürk, H. ve Koç, F. (2019). Sosyal hizmet lisans öğrencilerinin evlat edinme yoluyla kurulmuş tek ebeveynli aileler hakkındaki görüş ve düşünceleri: Kocaeli Üniversitesi örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(3), 814-842.
- Atila Demir, S., & Genç Çelebi, Ş. (2017). Tek ebeveynli ailelerin sorunları: Nitel bir araştırma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 111-128.
- Austen, S. (2004). Labour supply and the risk of divorce: An analysis of Australian data. *Australian Economic Review*, 37(2), 153-165.
- Axinn, W. G., & Thornton, A. (1992). The relationship between cohabitation and divorce: Selectivity or causal influence?. *Demography*, 29(3), 357-374.
- Aybey, S. (2016). Osmanlıdan günümüze Türk toplumunun aile kurumuna bakışı ve aile yapısındaki değişimin değerlendirilmesi, *Tarih Okulu Dergisi*, 9(27), 203-217.
- Aydınel Boylu, A ve Öztop, H. (2013). Tek ebeveynli aileler: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Sosyoekonomi*, 19, 207-220.
- Beyaz Özbey, İ. (2020). Bireysellik, belirsizlik ve güvensizlik bağlamında ailenin dönüşümü ve Türkiye'deki yansımaları. *Turkish Studies - Social*, 15(4), 1737-1751.
- Bianchi, S. M. (1994). The changing demographic and socioeconomic characteristics of single parent families. *Marriage & Family Review*, 20(1-2), 71-97.
- Biblarz, T. J., & Stacey, J. (2010). How does the gender of parents matter?. *Journal of Marriage and Family*, 72(1), 3-22.
- Brown, B. V. (2000). The single-father family: Demographic, economic, and public transfer use characteristics. *Marriage & Family Review*, 29(2-3), 203-220.
- Bumpass, L. L. (2004). Social change and the American family. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1038(1), 213-219.
- Bumpass, L. L., & Raley, R. K. (1995). Redefining single-parent families: Cohabitation and changing family reality. *Demography*, 32(1), 97-109.

- Byun, Y. H. (2018). Middle-class single parents. s. 223-238. *The Triple Bind of Single-Parent Families*, Edt. R. Nieuwenhuis ve L.C. Maldonado, Bristol ve Chicago, Policy press.
- Chang, P. N., & Deinard, A. S. (1982). Single-father caretakers: Demographic characteristics and adjustment processes. *American Journal of Orthopsychiatry*, 52(2), 236-243.
- Coşan, B. (2018). Dünya’da ve Türkiye’de sosyo-ekonomik bir problem olarak tek ebeveynli aile olgusunun çok boyutlu değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(41), 259-294.
- Doğan, C. (1995). Sosyolojik açıdan günümüzde Türk ailesinin fonksiyonları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(7), 77-92.
- Duman, M. Z. (2012). Aile kurumu üzerine tarihsel bir okuma girişimi ve muhafazakâr ideolojinin aileye bakışı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 19-51.
- Duran, R. (2022). Türkiye aile yapısının geleceğine yönelik çıkarımların değerlendirilmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 147-164.
- Ellwood, D. T., & Jencks, C. (2004). The uneven spread of single-parent families: What do we know? Where do we look for answers. s. 3-77. *Social Inequality*, Edt: Neckerman, New York: Russel Sage Foundation.
- Ellwood, D.T., & Christopher, J. (2004). *The spread of Single-Parent Families in the United States since 1960*. KSG Working Paper No. RWP04-008.
- Erkal, M. (1982). Sosyal değişme ve sosyal gelişmeye çağdaş bir yaklaşım. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansı*, 31, 297-328.
- Gongla, P. A., & Thompson, E. H. (1987). Single-parent families. s. 397-418. *Handbook of Marriage and the Family*, Edt. M.B. Sussman & S.K. Steinmetz, Springer, Boston, MA.
- González, L., & Viitanen, T. K. (2009). The effect of divorce laws on divorce rates in Europe. *European Economic Review*, 53(2), 127-138.
- Greif, G. L. (1994). Single fathers with custody following separation and divorce. *Marriage & Family Review*, 20(1-2), 213-231.
- Guidubaldi, J., & Perry, J. D. (1985). Divorce and mental health sequelae for children: A two-year follow-up of a nationwide sample. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 24(5), 531-537.
- Hanson, S. M. (1986). Healthy single parent families. *Family Relations*, 35(1), 125-132.
- Hemovich, V., & Crano, W. D. (2009). Family structure and adolescent drug use: An exploration of single-parent families. *Substance use & misuse*, 44(14), 2099-2113.
- Hertz, R. (2006). *Single by chance, mothers by choice: How women are choosing parenthood without marriage and creating the new American family*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Jalovaara, M. (2003). The joint effects of marriage partners’ socioeconomic positions on the risk of divorce. *Demography*, 40(1), 67-81.
- Jeroen Horemans and Ive Marx. 2018. “Doesn’t anyone else care? Variation in poverty among working single parents across Europe” In *Handbook of Research on In-Work Poverty*, edited by H. Lohmann and I. Marx, 195-221. Cheltenham, UK: Edward Elgar

- Kalmijn, M., De Graaf, P. M., & Poortman, A. R. (2004). Interactions between cultural and economic determinants of divorce in the Netherlands. *Journal of Marriage and Family*, 66(1), 75-89.
- Karaca, N. (2014). Türkiye’de değişen aile yapısı: Ilıca Şeker Fabrikası örneği. *Folklor/Edebiyat*, 20(79), 137-150.
- Kleist, D. M. (1999). Single-parent families: A difference that makes a difference?. *The Family Journal*, 7(4), 373-378.
- Kuperberg, A. (2014). Age at coresidence, premarital cohabitation, and marriage dissolution: 1985–2009. *Journal of Marriage and Family*, 76(2), 352-369.
- Leininger, L. J., & Ziol-Guest, K. M. (2008). Reexamining the effects of family structure on children's access to care: The Single-Father family. *Health services research*, 43(1p1), 117-133.
- Lewis, K. (1978). Single-father families: Who they are and how they fare. *Child Welfare*, 57(10): 643-651.
- Light, A., & Ahn, T. (2010). Divorce as risky behavior. *Demography*, 47(4), 895-921.
- Maldonado, L. C., & Nieuwenhuis, R. (2015). Family policies and single parent poverty in 18 OECD countries, 1978–2008. *Community, Work & Family*, 18(4), 395-415.
- Manning, W. D., & Cohen, J. A. (2012). Premarital cohabitation and marital dissolution: An examination of recent marriages. *Journal of Marriage and Family*, 74(2), 377-387.
- McLanahan, S., & Booth, K. (1989). Mother-only families: Problems, prospects, and politics. *Journal of Marriage and the Family*, 51(3): 557-580.
- Nieuwenhuis, R. (2021). Directions of thought for single parents in the EU. *Community, Work & Family*, 24(5), 559-566.
- Nieuwenhuis, R. ve Maldonado, L.C. (2018). Single parent families and in-work poverty. s. 171-192. *Handbook of Research on In-Work Poverty*, edited by H. Lohmann and I. Marx, Cheltenham, UK: Edward Elgar
- Öz, N. (2019). Modern-seküler süreçte ailenin çözülmesi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(11), 795-835.
- Pereira, H., & Beatriz, C. (2022). Promoting Social Visibility for Single-Father Families Created by Surrogacy. *Families in Society*, 10443894221118767.
- Peterson, R. R. (1996). A re-evaluation of the economic consequences of divorce. *American Sociological Review*, 61(3), 528-536.
- Raley, R. K., & Sweeney, M. M. (2020). Divorce, repartnering, and stepfamilies: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 82(1), 81-99.
- Rogers, S. J., & DeBoer, D. D. (2001). Changes in wives' income: Effects on marital happiness, psychological well-being, and the risk of divorce. *Journal of Marriage and Family*, 63(2), 458-472.
- Rosenfeld, M. J., & Roesler, K. (2019). Cohabitation experience and cohabitation's association with marital dissolution. *Journal of Marriage and Family*, 81(1), 42-58.
- Sierminska, E. (2018). The ‘wealth-being’ of single parents. s. 195-221. *In Handbook of Research on In-Work Poverty*, edited by H. Lohmann and I. Marx, Cheltenham, UK: Edward Elgar

- Steinbach, A., Kuhnt, A. K., & Knüll, M. (2016). The prevalence of single-parent families and stepfamilies in Europe: can the Hajnal line help us to describe regional patterns?. *The History of the Family*, 21(4), 578-595.
- Sugarman, S. D. (1998). Single-parent families. s. 13-38. *All our families: New policies for a new century*, Edt. M.A. Mason etc, Second edition. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Süleymanov, A. (2009). Çağdaş Türk toplumlarında aile ve evlilik ilişkileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(17), 7-17.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2014), *Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2006*, 2. Baskı, Ankara.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2016). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020)*, Ankara.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2019), *Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2016*, Ankara.
- Tach, L. M., & Halpern-Meehan, S. (2012). Marital quality and divorce decisions: how do premarital cohabitation and nonmarital childbearing matter?. *Family Relations*, 61(4), 571-585.
- Turğut, F. (2017). Tarihsel süreçte aile kurumunun dönüşümü ve geleceğine yönelik çıkarımlar. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 1(1), 93-117.
- TÜİK, *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*, URL: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/>, Tarih: 02.10.2022.
- Uçar, C. (2011). *Kadın Yoksulluğu İle Mücadelede Sosyal Politika Araçları ve Etkinlikler*, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü yayınlanmış Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Uzdansky, M. L. (2009). A weak embrace: Popular and scholarly depictions of single-parent families, 1900–1998. *Journal of Marriage and Family*, 71(2), 209-225.
- Ünal, N. (2014). *Tek Ebeveyn Annelere Yönelik Sosyal Politikalar: Farklı Ülke Örnekleri*. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Ürcan, G. (2022). TMK m. 198 uyarınca evlilik birliğini koruyucu önlemin iş ilişkisine etkileri ve işçi alacakları. *Çalışma ve Toplum*, 72, 299-328.
- Waldfoegel, J., Craigie, T. A., & Brooks-Gunn, J. (2010). Fragile families and child wellbeing. *The Future of children*, 20(2), 87-112.
- Whitton, S. W., Stanley, S. M., Markman, H. J., & Johnson, C. A. (2013). Attitudes toward divorce, commitment, and divorce proneness in first marriages and remarriages. *Journal of Marriage and Family*, 75(2), 276-287.
- Yılmazçoban, M. (2008). Aile kurumu ve Türk ailesinde bütünlükçü yapı. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 176, 153-168.
- Yu, T., Pettit, G. S., Lansford, J. E., Dodge, K. A., & Bates, J. E. (2010). The interactive effects of marital conflict and divorce on parent–adult children's relationships. *Journal of Marriage and Family*, 72(2), 282-292.
- Zadeh, S., Jadvá, V., & Golombok, S. (2022). Documenting families: Paper-work in family display among planned single father families. *Sociology*, 56(5), 859-875.